

parròquies p. p. Pladevall, n.º 35, 36 i 31); *Princ. S. XIII*: «St. Felice *Torilonis* (Ripoll Vilamajor, *monogr.* iv, 30); 1232: «in parr. Sti. Petri de *Torilion*, Sti. Felicis de *Torrilion*» (Ripoll Vilam.); 1294: citat amb *Bascano*, te. Orís (CCandi, *Mi. Hi. Ca.* II, 371, 381); 1330: Sti. Petri de *Torilione*, St. Felice de T.; 1332 i 33: Sti. Petri de *Torilione* (*Misc. Griera* I, 373, 380, 385); 1352: *Torelló* (Monsalv. v, 5); 1359: *Torelló* (*CoDoACA* XII, 131); «terma de *Torelló*» (ib., p. 132).

ETIM. Clarament pre-romana, i probablement cèltica, com ja ho indicava en *E.T.C.* I, 225, 332, i ho precisava a la 101: «on peut supponner que cela vient d'un *TARUELLIONO-, cf. *Tarbelli*, *Tarvillius*, *Tarvisium*, dérivés du celt. *tarvos* 'taureau', sobreententent que s'hauria partit d'una base TAURELLIONO-, amb -UR- transposat en lloc de -RU-. Els *Tarbelli*, tribu cèltica, havien ocupat un tros d'Aquitània, entre Bordeus i els Pirineus, d'on el nom AQUIS TARBELLICIS, abreuja AQUIS, que ha donat el gascó *ad Aes* (> 20 *Dax*), en basc *Akhize* (*Mitx., Fon. Hi. Vca.*, 50), NPP gals *Tarvillus* i *Tarbelsonios* (Dottin, *La Langue Gai-loise*, 93, 39, 170); i el NL TARVISIUM > *Treviso*. Com ja expliquen Dottin (121) i Whatmough (*D.A.G.*, 121, 123), també al costat de TARVO- hi havia una variant TAURO-: sigui deguda a influència del gr. *ταῦρος* i llatí *taurus*, sigui ja dialectal en cèltic: de la qual ve el nom dels TAURINI piemontesos > *Torino* 'Torí'.¹

El nom es repetia a Portugal, també amb -AUREL- «*Rapada de Tourellones*», NL d'una ràpida fronterera, en un doc. de 1012, del monestir de Lorvão [Cortesão]. I en inscrrs. de la Gàl·lia, aquí sense la transposició: *Tarbelionius* (Whatmough, p. 118, 22); i a Aquitània, el compost *Ταρβηλοθάδιον* (id., 158); cf. formacions gregues com *νομοθήτης*, *νομοθήτευον*.³⁵

Flechia creu que els NLL friülans *Turiago*, -acco vénen de TAURILIUS o -ELLIUS (*Di alcuni NLL dell'It. Superiore*, 56).

Torelló, documentat encara amb *au* en el doc. original de 917 (*Taurilione* el més antic dels originals),⁴⁰ resulta de la correcta evolució fonètica d'aquesta base TAURELLIONO- que és cèltica, car la pron. popular *to-reiò* confirma que és una *ll* de l'espècie *yl*. Tenim, doncs, aquí un dels conspicus NLL cèltics d'Osona: *Voltregà VERTRAGAN-*, *Múnter* (= irl. ant. *MONITARI* 'clan'), *Alboquers*, prop de *Tona*, i els altres que he aplegat en aquest últim article.

Entorn de *Torelló* veiem apinyar-se tota una petita constellació de topònims cèltics. *Carerac*, mas molt antic i gran, te. St. Martí Sescorts (tocant a *Torelló*) CARISIACUM; *Gubiàc* (ibid.) de la ben coneguda arrel cèlt. GULB de GULBIA 'bec, agulló, punxó' (Pedersen, *Vgl. Gr. kelt. Spr.*, 118); *Reixac*, diversos llocs en la rodalia de *Torelló*, en particular un a Matamala, cf. *Rixtio* en el calendari de Coligny; *Codinac*, també prop de *Torelló*, cf. l'arrel galla COTO-/COTU-/CUTIOS (Dottin, 242): amb un pre-sufix com el freqüentíssim -INO-, o el de *cotenna*, *Arduenna*, *Ravenna*, *Carenna*; no és pròpiament derivat de *codina* com sigui que la falta de *iod* en les formacions en -ACO- revela celtisme⁶⁰

directe o derivació romana.

Hom ha dit que *Torelló* és derivat o relacionat amb un NP *Taurellus* que innegablement tingué curs en la nostra E. Mj. *Taurelus* és un dels «boni homines» que testifiquen a favor del monestir d'Arles, a. 876 (*MarcaH.*, 798.14); *Taurellus*, presbíter a. 904 (*Cart. St. Cugat* I, p. 6); i ja *Taurus*, nom d'un bisbe d'Egara en el S. VI (Hübner, *I. Hi. Chri.*, n.º 69). Però és que aquests mansos personatges no haurien acceptat el feréstec sobrenom romànic de 'toro', sinó que l'havien heretat d'alguns cèltics TARVELLOS o TARVOS, sense consciència de ferotgia. Dir, com *AlcM*, que *Torelló* ve d'un radical pre-romà significat 'duresa del terreny' seria una mera vacuïtat si no s'hi afegia el disbarat que és derivat de *torell* 'peça de tronç' (ll. TOR-ELLUS: *DECat*), incompatible per la seva -LL- amb la -y- (< -LĪ-) de *Toreylo* (-*ajó*). Encara més absurd relacionar-ho amb *turó*, com pretén CCandi.²

¹ Per tant, també es podria pensar si la base de *Torelló* no fóra *TAURINION —amb una -N- dissimilada (com suggereixo de passada en *DECat* VIII, 595a34)—, però TAURINI, amb *i* llarga, no lliga amb la -e- de *Torelló*, i és més simple i satisfactori TAR/TAURELLIONO-. —² El castell de *Torelló* estava (com quasi tots els castells) en un turó immediat a St. Vicenç, i li hauria donat nom; però el fet és que en diuen «*el Castell del Vilar*» i la terra plana adjacent es coneixia per VALLIS LAURIANA, avui *Lluriana* (*Mi. Hi. Ca.* II, 453).

TORELLÓ (II)

A Menorca, homònim casual del *Torelló* vigatà. Sobre el qual hi ha extens i ben explícit article en el vol. I, 275-6, compilat i escrit en col·laboració per Mascaró i Coromines. Amb la conclusió etimològica que ve de l'ar. *tūr* -*āl-cuyūn* 'l'altura de les fonts o pous': allí mateix es documenta l'existència d'aquests diversos naixements d'aigua, en aquest terme ben extens, situat dins el mun. de Maó, on hi hagué ja una excavada estació prehistòrica. El nom consta ja en els mateixos anys de la Conquesta, en dues mencions documentals de 1290 i 1291; tan vast era el terme que apareix dividit en 12 «llocs», els noms dels quals, veg. detallats allí, més els dos diminutius *Torellonet*; Coromines afegeix ara que *Tordonell*, en el seu origen, no degué ser sinó una altra forma d'aquesta subdivisió, si bé situada més enllà, dins Favaritx, la regió nòrdica del terme de Maó (per a la qual veg. vol. I, 138-139).

Tordonell (Masc., 8d2) fou recollit per l'enq. de Coromines, 1964 (XLIV, 55.265), consistent en dos llocs: *Tordonell* de Dalt i de Baix. Ja consta escrit *Tordonell* en el S. XIV, segons les *Notícies* d'Ant. Ramis (1829, fasc. IV). Vindrà, doncs, de *Torellonet*, i hi hagué la síncope vulgar de *ə* pretònica (com en *marellenga/mallerenga* > *marlleng*, *veritat* > *vritat*, *verema* > *vermar*, *ca(r)bassa*, *ca(r)agol* etc.), i llavors, la dissimilació de *l-ĭ* en *d-ĭ*: *torllonet* > *Tordonell*. *Tordonell* és, doncs, en el fons, una anticipació del fet que